№ 126 Օգոստոսի 1 (13) 1879 Օգոստոսի 1 (13) № 126

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլ կէս տարվանը 6 րուբլ։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն Խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ“

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կօպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մանկահասակ երեխաներին հովանաւորող ընկերութիւն։—Ներքին տեսութիւն։ Նամակ Բզովդալից։ Նամակ խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—Արտաքին տեսութիւն։ Նամակ Թիւրքիայից։—«Մշակի» հեռագիրներ։ — Յայտարարութիւններ։ — Տեղեկացոյց։ — Բանասիրական։ Ինչ կապ կայ մեր և Տաճկաստանի հայերի մէջ։

ՄԱՆԿԱՀԱՍԱԿ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՂ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

«Тифл. Вѣстн.» լրագրի № 145 մէջ տպված էր մի յօդուած, որ առաջարկում էր հիմնել Թիֆլիսում մանկահասակ երեխաներին հովանաւորող մի ընկերութիւն։

Յօդուածը յիշում է թէ, մեզանում, մանաւանդ մեր հասարակութեան ստորին դասակարգի մէջ, մեծ մասամբ անմարդասէր կերպով վարվում են երեխաների հետ, մանուկները զուրկ են մնում որ և է բարոյական հսկողութենից, իսկ շատ անգամ խիստ և բարբարոս վարմունքին են ենթարկվում իրանց ծնողների կողմից։ Չէ կարելի չը համաձայնվել և այն մտքի հետ, որ մեր աշխատող դասակարգի մանուկները իրանց ամենաթարմ հասակից սկսած ընկնում են անկիրթ և կոպիտ հասակաւոր մարդիկների ընկերութեան մէջ. մանաւանդ մեր փաբրիկաներում և արհեստանոցներում, որտեղ ենթարկվում են հասակ առած բանւորների անբարոյականացնող ազդեցութեան տակ, անդադար լսում են այնտեղ կոպիտ և լրբ խօսքեր, իրանց աչքի առաջ տեսնում են անբարոյական օրինակներ, և այլն։ Ուրիշ կողմից մեր ընտանեկան դաստիարակութիւնը շատ անմխիթար է, մեր աղքատ ընտանիքներում մեծացած մանուկները առողջապահական կողմից այնպիսի դրութեան մէջ են, որ բոլորովին չէ համապատասխանում ճշմարիտ և խիստ առողջապահութեան կանոններին։ Եւ այդ դրութիւնը կործանիչ ազդեցութիւն ունի մանուկների առողջութեան վրայ։

Յօդուածը առաջարկում է հիմնել մի ընկերութիւն, որի նպատակը կը լինի հովանաւորել բարոյական խնամքից զրկված խեղճ մանուկներին։ Բայց ինչ կը լինի ընկերութեան պրօգրամմա, ինչի մէջ կը կայանայ ընկերութեան գործունէութիւնը, յօդուածի մէջ դեռ ևս ասված չէ։

Յոյս ունենք որ մեր հասարակութիւնը կը համակրի այդ հիմնվող ընկերութեանը և յոյս ունենք որ ինքն ընկերութիւնը, երբ կը հիմնվի, հետզհետէ կ'ընդարձակի իր գործունէութեան շրջանը և կը հոգայ նոյնպէս և մեր հասարակութեան մէջ անխնամ մնացող բազմաթիւ անհարազատ երեխաների մասին։

Ընկերութեան հիմնողները արդէն թւով 25 հոգի են և լսում ենք որ շուտով իրանց մէջ հիմնական մասնաժողով կազմելով, առաջին նիստ պէտք է ունենան, որ և ձեռք կը տայ ընկերութեան պրօգրամմայի մշակելու գործին։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԲԶՈՎԴԱԼԻՑ

Այս գիւղը գտնվում է Ջալալ-Օղլու և Մեծ Ղարաքիլիսի վրայ, մի շատ նեղ և խորը ձորի մէջ։ Գիւղի բլրլած գետնափոր խրճիթները առաջին անգամ տեսնող ճանապարհորդը կը կարծէ թէ ագռաւների որջեր են. բոլոր խրճիթները կպած են իրար և համարեա հաւասար գետնի մակերևոյթին, և այդ պատճառով ամբողջ գիւղը այնպէս է ծածկված վայրի առատ խոտերով, որ հեռուից չէ նըշմարվում թէ այդտեղ գիւղ կայ։ Բնութիւնը սրանց էլ առատօրէն տուել է գեղեցիկ բանջարանոցներ, մրգի ծառեր, և ծառազարդ պարտէզներ։ Առհասարակ շատ անտարբեր, սառնարիւն և անշնորհք ժողովուրդ են. բացի երկրագործութիւնից չեն հետաքրքրվում ուրիշ օգտաւէտ պարապմունքներ էլ գտնել։ Թէ հարուստ և թէ աղքատ հագնում են բոլորովին մուրացկանի զզզված շորեր, այնպէս էլ չեն որոշվում հարուստի և աղքատի տները միմեանցից։ Իգական սեռը ամեն բանում ստրուկ և նահապետական դրութեան մէջ է։ Այս գիւղը իր կեանքում դպրոցի երես չէ տեսել և չեն էլ կամենում ունենալ, ինչպէս երևաց իմ մի հասկացող բզովդալցու հետևեալ խօսակցութիւնից.

«Բիձա, ինչպէս է, որ վարժատուն չունիք։

—Հա, էդ վրժատուն սարքողի չինքը տակը մնայ, որ չէր մոկոնել։ Ի՛նչքան ստանայ ասես, ֆրմասօն ասես, գող, աւազակ ասես, պասանկեր ասես, դիփ վրժատներից է փէյտայըլւում, ինչքան պաս ուտող ասես դիփ վրժապետ են ու վրդապետ։ Ո՛վ գիտա, հէ մեր Սուրբազան էլ պասն ուտումայ։—Այս էլ երեք անգամ է որ պատահում եմ այս գիւղում և ամեն անգամ մի և նոյն կարծիքն եմ լսել բոլորից։ Ինչքան կուզես դու բացատրիր ուսման օգուտները, ամենևին բզովդալցու գլուխը չի մտնի։

Մտիր դրանց եկեղեցին, միայն շատ երկար չը մնաս, որովհետև 50 տարեկան քուլթաւ տիրացուները իրանց ագռաւային խռխռոցով ականջներդ կը խլացնեն։ Եկեղեցական զարդ, զարդարանք, մաքրութիւն ամենևին չը պահանջես, որովհետև ծխատէր քահանայի կարծիքով «մեր տէր Յիսուս Քրիստոսը, հէ մի կեղտոտ ախոռի մէջ է աշխարհ եկել, նա մեզ պէս փառասիրութիւն չի գիտում»։—Հիւրասիրութիւնը դեռ այս ձորի մէջ չէ մտել, առանց փողի լոկ ջուրն էլ կը խնայեն օտարականից։ Եթէ 20 կօպէկ տաս այնքան հաց կը տան, որ մի մարդու մի անգամ բաւական չի լինի։ Եկեղեցու պատին կպած կայ մի այլ շինութիւն, որի միջից դուրս է վազում մի հանքային ջուր բոլորովին երկաթագոյն և թթու։ Շատ հիւանդներ առողջութիւն են գտնում այս ջրից։ Գիւղից մի վերստ ցած բարձր բլրակի գագաթին երևում է շատ հեռուից մի հոյակապ շինութիւն։ Սա սուրբ Կամակատար ուխտատեղին է, որ մի բարեպաշտօն հայի շնորհիւ կառուցված է և որ ամեն պարզասիրտ ուխտաւորի կամքը կատարում է։ Գիւղացոց պատմելով, 20 տարվայ անդամալոյծը, կիսակենդան հիւանդը սուրբ Կամակատարից բժշկութիւն է ստանում։ Եթէ բզովդալցին յանկարծ պատից վայր ընկնի և ոտը կոտրվի, իսկոյն, առանց ուրիշ միջոցներու դիմելու, կը վազէ Կամակատարի մօտ. եթէ ոտքը մի քանի շաբաթից յետոյ սաղացաւ և մի նշան մնաց կոտրած ոտքի վրայ, դա սուրբ Կամակատարի նշանն է որ ամեն տարի պատից ընկած օրը մատաղով ուխտ գնայ նրա մօտ, իսկ եթէ չը սաղացաւ և ընդհակառակը մեռաւ, այդ էլ կը նշանակէ որ «ուղիղ սրտով չէ գնացել, ճամբին միտքը փոխելաւ»։ Բզովդալցին, որ Կամակատարի անունը տալիս երեսուն անգամ երեսը խաչակնքում է, նորա բոլոր բժշկութիւնները այդպէս է բացատրում։ Ամեն տօնին ահագին բազմութիւն է լինում սուրբ Կամակատարի գագաթին։—Վերջապէս ոչ մի մխիթարութիւն այս գիւղում չը գտնելով, առաւօտեան ժամը 9-ին դուրս եկանք այդ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ի՞ՆՉ ԿԱՊ ԿԱՅ ՄԵՐ ԵՒ ՏԱՃԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԻ ՄԷՋ

Բայց ցաւալի է խոստովանվել, որ մեր տաճկաստանցի եղբայրների վերաբերութեամբ այն օժանդակութիւնը, որ արեց և անում է մեր ժողովուրդը, այն աստիճան աննշան և անբաւականացուցիչ պէտք է համարել, որ մինչև անգամ յիշելու արժանաւորութիւն չունի։ Մեր հարուստները համարեա չը մասնակցեցին, ժողովրդի այդ մասը, որի սրտի մէջ մեռել է ազգային ամեն զգացմունք, որ իր քէֆի և փառքի համար ահագին գումարներ է վատնում,—հարուստները, խիստ մասնաւոր բացառութեամբ, տաճկաստանի կարօտեալների համար ոչինչ չը նուիրեցին։ Մեր հոգևորականութիւնը, միայն իր շահերի և քսակի համար մտածող հոգևորականութիւնը, բոլորովին անտարբեր մնաց, և որպէս սկզբում հայկական խնդիրը զարթնելու ժամանակ լռութիւն պահեց, այնպէս էլ նիւթապէս օգնելու գործի մէջ նա սառնասիրտ յամառութեամբ պահպանեց իր անկարեկցութիւնը։ Մեր արիստոկրատիան և այսպէս անուանված չինովնիկ հասարակութիւնը, ոչ սակաւ սառնասիրտ գտնվեցան քան հարուստ և հարստահարող վաճառականը և քան ամեն բարի ձգտումներ խեղդող հոգևորականութիւնը։ Մի կէտ, որ աչքի էր զարկում և որ աւելի մխիթարական էր, այն էր, որ տաճկաստանի մեր կարօտեալ ազգայինների հառաչանքը արձագանք գտաւ, մեր ժողովրդի ստոր դասի մէջ.—չքաւոր գիւղացին, օրական աշխատանքով ապրող գործակատարը, փոքրիկ քաղաքների մանրավաճառները, և մինչ դրպանը դատարկ գիմնազիստը բաժանեցին իրանց սուղ միջոցներից մի փոքրիկ մասն այն եղբայրների համար, որ աւելի կարօտութեան մէջ էին, քան թէ իրանք։

Ինչից առաջ եկած պէտք է համարել մեր սառնասրտութիւնը դէպի մեր արևմտեան եղբայրները և ինչու պէտք է մենք այս աստիճան անկարեկից գտնվէինք։ Մենք ուրիշ պատճառ չենք ճանաչում, բայց միայն այն, որ ինչպէս ցոյց տուեցինք մեր յօդուածի առաջին գլխում, մեր և տաճկաստանցիների մէջ հէնց առաջուց չէ եղել և չը կար որ և իցէ սերտ կապ. մենք կտրված էինք միմեանցից և այդ անջատման վիճակի մէջ մեր փոխադարձ համակրութիւնը սառել և խորը օտարացման էր հասել։ Ծագեց ռուս-թիւրքական վերջին պատերազմը, լսեցինք, կարդացինք մեր եղբայրների դառն թշուառութիւնները, և գտնվեցան դեռ ոչ բոլորովին մեռած սրտեր, որոնց գութը շարժվեցաւ, ոգևորվեցան, և մտածեցին օգնութեան ձեռք հասցնել։ Բայց որովհետև այդ ոգևորութիւնը րոպէական էր և առաջ էր եկել իրերի ժամանակաւոր երևոյթներից, ուստի և չէր կարող լինել տևողական, չէր կարող լինել հիմնաւոր, այլ շարժառիթ պատճառների անհետանալու հետ՝ պիտի անհետանար և ոգևորութիւնը։ Այնպէս էլ եղաւ և լինում է։ Սկզբում մենք խիստ յաճախ կարդում էինք «Մշակի» թերթերի մէջ նուիրատուութիւնների ցուցակներ «Արարատեան ընկերութեան» համար, իսկ այժմ նուիրատուութիւնները հետզհետէ նուազում են, և շատ չի անցնի, որ գուցէ իսպառ կը դադարեն։

Մի ժողովրդի ոգևորութիւնը պահպանելու համար դէպի մի բարի գործ պէտք են ազդու միջոցներ և եռանդոտ աշխատութիւն, ոչ միայն նրա համար, որ դրդեն հասարակութեանը նիւթապէս նպաստամատոյց լինել գործին,—այլ գլխաւորապէս նրա համար, որ հասկացնեն, թէ նրանք կատարում են սրբազան պարտաւորութիւն։ «Մշակի» մէջ մի քանի անգամ յայտնվեցաւ այն միտքը, թէ պէտք է մեր մէջ կազմվի մի յանձնաժողով, որ հոգ տանէ տաճկաստանցոց համար նուիրատուութիւններ հաւաքել տեղային նոր բացված դպրոցներին և առհասարակ կրթութեան տարածմանը նպաստելու նպատակով։ Բոլորովին համակրելով յիշեալ միտքը, և կրկին դառնալով մեր վերևում յայտնած նկատողութիւններին, թէ մեզ պէտք են նախ և առաջ հիմնաւոր տեղեկութիւններ և ճիշդ հետազօտութիւն մեր տաճկաստանցի եղբայրների դրութեան և նրանց պէտքերի ու կարօտութիւնների մասին,—կաւելացնենք, որ մի այսպիսի յանձնաժողովի նպատակը խիստ սահմանափակ կը լինէր, եթէ նա ուշադրութիւն դարձնէր մի միայն նիւթական օժանդակութեան վրայ։ Որովհետև նախ քան օգնելը պէտք է հասկանալ, թէ ինչ բանի մէջ նրանք աւելի կարօտութիւն ունեն, պէտք է ճանաչել նրանց անհրաժեշտ պահանջները, մի խօսքով նրանց այն ցաւերը, որ շուտափոյթ դարմանելու կարօտ են։ Իսկ այդ բոլորը ուրիշ կերպ կարող չէ լինել, բացի կատարելապէս ծանօթանալուց նրանց վիճակի հետ։ Բայց տեղեկութիւնները մեզ մօտ խիստ պակաս են։

Գուցէ՞ ոմանք կը նկատեն, թէ այդ մեր գործը չէ, մենք փողը կը հաւաքենք, կը տանք նրանց ձեռքը, նրանք իրանց պէտքերը շատ լաւ են հասկանում, թող ինչ հիմնարկութեան համար ցանկանում են, գործ դնեն փողերը։ Մենք մեզ սխալված կը համարէինք, եթէ յայտնէինք այն միտքը, թէ պէտք է նրանց ձեռնարկութիւնների մէջ մենք ևս միջամտութիւն գործենք, կամ փող տալով, մեզ նրանց գլխին հոգաբարձու կանգնեցնենք,—այդ մտքերը հեռու են մեր նպատակից։ Բայց չենք կարող թագցնել և մեր կասկածանքը, թէ մեր տաճկաստանցի եղբայրների գործող մասը այնպէս հիմնաւոր կերպով ուսումնասիրած լինէր ժողովրդի պէտքերը, որպէս հարկն է։ Միայն ուսումնարան, միայն գիր-կարդալ, միայն այբ-բենով չէ կարելի մի գիւղից և կէս ժամ ճանապարհորդելուց զկնի, հանդիպեցինք Գվալ լեռան, որի վերայից անցնում էր մեր ճանապարհը։ Գվալը երեք տարի առաջ աւազակաց բոյն էր. բաղդաւոր է, այն ճանապարհորդը, որ առանց վտանգի կանցնէր այս ճանապարհը։ Վարդան եպիսկոպոսին էլ իր ուղեկիցներով այստեղ կապոտեցին և բոլոր եպիսկոպոսական զգեստները, զարդերը, խաչերը կողոպտեցին։ Այժմ շատ ապահով է, որովհետև ճանապարհի վրա պահապաններ են դրված։ Գվալի՞ ճանապարհը (այժմ շինում են) անցնելու համար շատ անտանելի վատ է, մեր բարձրանալն ու իջնելն տևեց ուղիղ 7 ժամ։ Իսկ ինչ վերաբերում է բեռնած սայլով գընացող գիւղացիների անպատմելի չարչարանքներին, սարսափելի է, մէկը կոտրվել է, միւսի եզները բեզարել են, չեն կարողանում բարձրանալ, երրորդի սայլն է կոտրվել և այլն։

Ճանապարհորդ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 17 յուլիսի

Այսօր թաղելու եմ Բօղնեանց Աւետիքի այրի Քալին, որը իր երկրաւոր կեանքի վերջին ողջոյնը տուաւ ամսիս 15-ին։ Աշխարհիս մէջ նահապետական բաղդաւորութեամբ ողջ և առողջ կեանք վարել է 140 տարի ժամանակով. միայն ներկայ տարիս մի քանի ամիսների մէջ ունեցաւ մասնաւոր տկարութիւն և հետևապէս մահ։ Տասն և հինգ ամաց հասակում պսակվել է, ուտելեաց մէջ ոչինչ արգելք կամ որոշումն չէ ունեցել։ Թողեց նա վեց զաւակներ. Դարեջան 100 ամաց, Սիմէօն 70 ամաց, Շուշան 67 ամաց, Խեչոյ 64 ամաց, Օսան 60 ամաց, Սարգիս 57 ամաց. երեք արու զաւակները անբաժանի միասին մի տան մէջ բնակվում են, խիստ սիրով, միմեանց հնազանդ և համաձայն. երեքը եւս քաջառողջ և պարապում են ձկնորսութեամբ։ Հանգուցեալը տեսել է իր ձագ թոռնեակները, գտնվում են այժմ այս կնոջից սերված ողջ և առողջ 50 անձինք։ Կախէթ եղած ժամանակս, Վէլիսցիխի գիւղում, անուն և ազգանունը չեմ յիշում, սակայն նոյն գիւղացւոց ամենին յայտնի հինգ ամաց սիրուն և կայտառ մի երեխայ տեսայ, որ արու և էգ էր, եթէ աչքովս չը տեսնէի՝ ականջիս չէի հաւատ ընծայի, սա ինձ մեծ զարմանք պատճառեց. այժմ սոյն հանգուցեալի երկարատև առողջ կեանքը՝ աւելի զարմացրեց. շատերին հետաքրքիր լինելու համար շտապում եմ մասնաւոր տեղեկութիւն տալ խմբագրութեանդ, եթէ կը բարեհաճիք մանր լուրերի մէջ ձգել և հրատարակել. տարիների ճշմարտութեան համար ուղարկում եմ բժշկի վկայականը. սա ինչ ստութիւն պիտի տայ, քանի որ նրա որդիքը Նոյի տարվայ անցածներն են պատմում, և բնակվում են Հալաբարի Շէն կամ Շամ Թաղում։

Ծխատէր

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ հաղորդում են, որ այնտեղի խանութատէրերը ամեն օր նկատում են. որ իրանց խանութի ապրանքից մի բան պակասում է, իսկ խանութի դրան կողպէքները փակված են լինում։ Խանութների գիշերապահներին կասկածում են գողութեան մէջ։

—

Մեզ գրում են ԵՐԵՒԱՆԻՑ. «Այստեղ եղանակը մի փոքր հովացաւ, թէպէտ վաղուց անձրևներ չեն եկել։ Մթերքների գները շատ թանգ չեն։»

—

Մեզ հաղորդում են ԴԶԼԱՐԻՑ հետևեալը։ «Դեռ նոր էինք մոռացել 1876 թուականի մեր կրած մեծ ձախորդութիւնը այգիների ցրտահարութեան պատճառով և ահա այս տարի վերստին կրում ենք մի նոր ձախորդութիւն։ Յուլիսի 23-ին սաստիկ անձրևախառն և կարկտախառն փոթորիկները մեծ աւերածութիւններ արին այստեղ։ Քաղաքից սկսված մինչև 4 վերստ հեռաւորութեամբ գտնված այգիները կարկտահարվեցան, իսկ մնացած այգիները փոթորկից զգալի վնասներ կրեցին։ Կարկտի հասցրած վնասը շատ մեծ է։»

—

Օրերումս ստացանք մի քանի ստորագրութիւններով ծածկված մի նամակ, որով ԹԻՖԼԻՍԻ գործակատարները շնորհակալութիւն են յայտնում «Մշակի» մէջ նրանց մասին տպված յօդուածների համար։

—

«Մշակի» № 125-ի վերջին երեսի վրա տպված յայտարարութիւնից երևում է, որ յունիսի 17-ին Արծրունու Թատրոնում տուած սիրողների ռուսաց ներկայացումից գոյացաւ 294 ր. գումարը, որից ծախս եղաւ 139 ր., իսկ զուտ գումար մնաց 155 ր., որ և նուիրված է բարեգործական նպատակին։

—

Մեզ խնդրում են յայտնել որ բժշկապետ Ա. Բաբայեան հինգշաբթի օրերը, առաւօտեան 8 ժամից մինչև 10 ժամ ընդունում է իր բնակարանում, Սերգիէվսկայա փողոցի վրա, Բայինդուրովի տանը, չքաւոր հիւանդներին, թէ էլէկտրական բժշկութեան և թէ ներքին հիւանդութիւնների համար։

—

Պ. Օրբէլով ատամնաբոյժը ընդունում է իր տանը ամեն ժամանակ չքաւոր հիւանդներին Թիֆլիսի բժշկանոցի տոմսակով։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, 15 յուլիսի

Ազգ. խնդրոց նկատմամբ «Կօլօսի» հեռագիրներն ու լուրերն մեզ զարմանք կը պատճառեն։ Տատեան էֆէնդիի նկատմամբ գրածն բոլորովին անհիմն է։ Չեմք թոյլ տար որ «Բ. Դուռը» մեր ազգային ներքին գործոց միջամտէ. սակայն եթէ կառավարութիւնը այդպիսի դիտաւորութիւն մը եւս ունեցած լինէր անշուշտ իւր խորհրդոց իրագործումն Տատեանի չէր յանձնէր, զի նա Մահմուտ-Նէտիմ-բաշայի մեծ բարեկամն ու նորա վրա մեծ ազդեցութիւն ունեցող խորհրդականն է և քանի որ Մահմուտ պաշտօնանկ եղած է, Տատեան առանձնացեալ կեանք կանցնէ. Տատեան ռուսական քաղաքականութեան յարեալ է։ Մահմուտ-բաշայի վերադարձէ մի քանի օր յառաջ Տատեան հրաւէր ընդունեցաւ արքունի պալատ երթալու, ուր Սուլթանն սիրալիր ընդունելութիւն ըրաւ այս պետական նշանաւոր անձին. Տատեանի այս այցելութիւնը քաղաքական շրջանակներու մէջ շատ մեկնութեանց տեղի տուաւ և իբր ստոյգ նըշան համարուեցաւ Մահմուտի Սադրազամ լինելուն. թէպէտ և արևմտեան Եւրոպա կը դիմադրէ, որ Մահմուտ կառավարութեան գլուխ չանցնի, սակայն մեծ հաւանականութիւն կայ որ քիչ ժամանակէն նա այդ մեծ պաշտօնն ստանձնէ. այս պարագայիս մէջ կարելի է որ Տատեան արտաքին գործոց նախարար անուանուի։ Կարծեմք Տատեանի այս այցելութիւնն է, որ սխալ տեղեկութեանց պատճառ եղած է։

Նոյնպէս սխալ է «Մշակի» 106 թւոյն մէջ արտատպուած «Կօլօսի» հեռագիրն Ազգ. ժողովոյ որոշման մասին. Օտեան նախագահ չէ, այլ Ստեփան բաշա. Օտեան սաչափ ասեր է թէ «չեմ կարծեր որ անգղիական կառավարութիւնը այդքան մեծ սխալ մը արած լինի (փոխ. Հայաստանի Քիւրդիստան ասել) բայց պէտք է սպասել ստոյգ տեղեկութեանց։» Արդէն ձեզ գրած եմ այս հարցի մասին։

Տիգրանակերտէն մեր առած լուրերն ցաւալի են այսպիսի միջոցի մը ազգային երկպառակութիւն յարուցանելն անդարմանելի վնասներ պիտի պատճառէ մեր դատին։ Ի՞նչ ալ շուտ Սալիզպրի աշխարհի կը հաղորդէ հայի Տիգրանակերտի մէջ երկու կուսակցութիւն եղածին և եթէ խաղաղութիւնը կը տիրէ դա ի շնորհս տաճկի կառավարութեան է։ Սալիզպրիի այս թշնամական ընթացքն մեծ զայրոյթ պատճառեց հոն։ Հարուածը հարուած է. «Մասիս» կուզէ որ ժողովրդի պատիւն պաշտպանուի։ Զոհ մը պէտք է. այդ զոհն Փիլիպոս եպիսկոպոս նշանակուած է. Փիլիպոս եպիսկոպոս, Տիգրանակերտի առաջնորդ, ճանապարհ ելած է և Կ. Պօլիս կուգայ. չեմք գիտեր ստոյգ ինչ ասեմք այս անձին վրա. նա մի մեծ համարում կը վայելէր. թէպէտ ինքն ուսեալ չէ. սակայն Տիգրանակերտի մէջ կրթութեան զարգացման կը նպաստեր. ինքն էր որ 7 ամիս առաջ միացուց բոլոր այլասեռ քրիստոնեայ տարերքն, և հեռագիրով մը բողոք մը մատոյց դեսպանաց թիւրք կառավարութեան դէմ. այս հեռագիրն մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ. Բ. Դուռը զայրացաւ, Փիլիպպոսի անկումը պահանջեց, պատրիարքարանը դիմադրեց. Բ. Դուռը ազգի մէջէն քահանայի մը ձեռքով դաւ լարեց Փիլիպպոսի դէմ. ասոնք երկարօրէն պատմած եմք «Մշակի» մէջ։ Այժմ ինչպէս կըլլայ որ այսպիսի եպիսկոպոս մը իբր ազգին շահուց դէմ գործող նկատուի. սպասենք ստոյգ տեղեկութեանց։ Թէպէտ և Տիգրանակերտ կուսակցութիւններն շատ են և հակառակ մասերէ մեր ընդունած անհատական գրերն իրողութիւններն տարբեր գոյներով կը նկարեն։ Զարմանալին այն է, որ մի կուսակցութեան վերաբերող անձ շուտ մը ուրիշ կուսակցութեան կանցնի, և բազմաթիւ են այսպիսիք։

Կարինէն նոր տեղեկութիւն չունիմք. անշուշտ ձեր Կարնոյ թղթակիցներն մինչև ցարդ պէտք եղած լուրերն ձեզ հաղորդեցին, յառաջիկայ շաբաթի թղթատարի կը սպասեմք։

Վերջապէս շնորհազարդ Ռուբինեան վարդապետ մեր գրպարտութեանց բացատրութիւններ տալ կը բարեհաճի ի միամտութիւն բարեսէր ժողովրդեան։

Անտարակոյս, սուրբ հայր, մեր նկատմամբ արհամարհական լռութիւն մը պահելու իրաւունք ունիք, զի սրբակրօն հովիւ մը, որ վեհափառական շնորհաց արժանի եղած է, ինչպէս զիջանի մեզ նման խոնարհ և գայթակղեցուցիչ աշխարհականի մը պատասխան տալ. ուստի երախտապարտ եմք ձեր սրբութեան, այս մեծ պատւոյ համար, որ մեզ կը շնորհէք, այն է գէթ միանգամ զմեզ ձեր արհամարհոտ ակնարկին արժանի անել. ուստի համարձակութիւն կառնումք անարժանաբար մի քանի դիտողութիւններ անել ձեր սրբութեան յունիս 4 ամսաթիւ նամակի վրա, որ քրիստոնէական հեզութիւն կը բուրէ և մատենագրական ընտիր ճաշակ մը ի վեր կը հանէ։

Ներեցէք, հայր սուրբ, որ բացատրեմք թէ «ինչու կը ցաւիմք, որ Հայաստանի մէջ երկրագործական ուսումնարանի բացման մի կարևոր գործը՝ վարդապետի մը ձեռօք և աշխատութեամբ պիտի իրագործուի»—պատճառն այն է, որ վաղուց է մեք ձեզ նման կուսակրօններու ձեռօք Հայաստանի համար իրական բարիք մը սպասելէ յուսահատած եմք։ Քաջ գիտէք որ Կ. Պօլսոյ տխմար հայերն իրենց քսակը գոց կը պահեն ձեզ համար։ Դուք կղերականքդ լուսաւորութիւն մը ունիք այն է, կասէք, «հաշուէ չեմք հասկնար» հետևաբար հաշիւ ներկայացնելու անկարելիութեան մէջ էք։ Բարեխիղճ հայր, ինչ հաշիւ տուած է էջմիածին իւր ընդունած նուէրներու համար. և Երուսաղէմ, և Վարագ և Մշոյ Ս. Կարապետ և այլն, և այլն. գիտէք որ կլոր գումարներ նոցա խնամոց յանձնուած է. անշուշտ ձեր ականջն հասած է թէ այսօր Երուսաղէմ 300,000 ռուբլի պարտք ունի, որոյ վճարման համար ազգին կը դիմէ, և երբ հաշիւ կը պահանջուի կը պատասխանեն «միթէ գիշեր ցերեկ սուրբ գերեզմանին հսկող հայրերը սուտ պիտի խօսեն !!» Բայց ինչ անենք, այս անկրօն դարուս մէջ աւելի կը սիրեմք թիւերէ ապահովութիւն ստանալ քան հրաշքներէ ու պատմութիւններէ։ Կը յիշէք, ազնիւ հայր, թէ ձեզ նման «հայրենեաց և ազգի զարգացման ու յառաջդիմութեան աշխատող» շատ սուրբ հայրեր բաւական գումարներ հաւաքած են, բայց թէ ինչպէս գործածեցին այդ փողերը այս մասին նոցա խօսքին հաւատալով գոհ լինելու պարտական եմք։ Եւ ինչպէս չը զայրանաս այս վերջերս երեւան ելած մի քանի թեթևամիտ երիտասարդներու դէմ, որք իրենց ընդունած մի քանի լիրաներու

ընկած ժողովուրդ վերականգնել. դրա համար պէտք են ուրիշ զանազան հնարներ, որոնք կրթութեան հետ պէտք է զուգընթացաբար յառաջ գնային։ Այլ ևս չենք խօսում այն բանի վրա, որ մեր Տաճկաստանցի գործիչները, երեխայական ոգևորութեամբ, միշտ սովոր են եղել մանր և մինչև անգամ չնչին գործերի համար մեծ աղմուկ բարձրացնել....

Մեր կարծիքով, պէտք է սկսել մի հիմնաւոր գործ, և փոխանակ ցրվելու, մասնաւորացնելու ուժերը, հաւաքել, կենտրոնացնել նրանց մի ամբողջութեան մէջ և խմբովին գործել։ Դա ուրիշ կերպ լինել կարող չէր, բայց միայն երբ Ռուսաստանի հայերից կը կազմվէր մի յանձնաժողով գըլխաւորապէս բարեգործական նպատակով օգնելու մեր տաճկաստանցի եղբայրների կարօտութիւններին։ Ահա այդ յանձնաժողովը կարող էր ձեռք բերել Տաճկաստանի մասին այն տեղեկութիւնները, որոնց մասին վերևում խօսեցինք։ Նա կարող էր գործին հմուտ ճանապարհորդներ ուղարկել Թիւրքիայում հայերի դրութիւնը ուսումնասիրելու, և հրատարակել ոչ միայն հայերէն լեզուով, այլ զանազան լեզուներով. նա կարող էր մինչև այսօր հրատարակված հատուկտոր տեղեկութիւնները հաւաքել, ամբողջացնել, և նոյնպէս առանձին գրքերով և թարգմանութիւններով հրատարակել։ Մի այսպիսի յանձնաժողովը բացի նիւթապէս և բարոյապէս օգնելուց, ուրիշ շատ օգնութիւններ կարող էր անել, որոնց վրա հարկ չենք համարում խօսել.—այս էլ բաւական է, որ նա կը ծանօթացնէր տաճկական Հայաստանի դրութիւնը ոչ միայն մեզ՝ Ռուսաստանի հայերիս, այլ բոլոր լուսաւոր աշխարհին։ Այն ժամանակ մենք հաստատ կերպով կը գիտենայինք, թէ ինչ կարօտութիւն ունեն նրանք և ինչ բանի մէջ պէտք է օգնել *)։

Ժողովուրդների վիճակը յանկարծ չէ յեղափոխվում, մի օրվայ մէջ չէ բարւոքվում, այլ նախապատրաստութիւնը սկսվում է գուցէ դարերով առաջ, իսկ յարմար ժամանակը նրան իրագործում է։ Տաճկաստանցիք նախապատրաստված չէին ժամանակից մեծ օգուտ քաղելու, և այս պատճառով չը հասան իրանց նպատակին, թէև ոմանք Բերլինի վճռի 61-րդ յօդուածի մէջ ոսկու հանք են տեսնում։ Այդ հանքը մեզ շատ չէ շլացնում։ Այս և այն յօդուածը, մանաւանդ երբ նա ֆօրմի համար գրված է լինում, մի ժողովրդի վերածնելութեան վերաբերութեամբ այնքան նշանակութիւն ունի, որքան մեռած ռեցեպտը հիւանդի առողջութեան համար, երբ դեղերը չեն գործադրվում։

Մենք մէկ հանք ենք ճանաչում, որից կարելի է ստանալ ցանկացած ոսկին, եթէ այդ հանքը անդադար և անընդհատ կերպով կը բովագործվէր.—դա կոչվում է նախապատրաստութիւն։ Եւ Տաճկաստանի հայոց խնդիրը պէտք է կայանայ այսուհետև անդադար և անընդհատ նախապատրաստութեան գործի մէջ, որպէս զի նրանք կազմ և պատրաստ հանդիպեն այն մեծ օրուանը, երբ կրկին անգամ կը զարկէ ազատութեան ժամը։ Իսկ այդ օրը կը կրկնվի, և շատ անգամ կը կրկնվի... գուցէ շատ հեռու չէ մեզանից....

Շատերը դժգոհութեամբ խօսում են.—«արևելեան խնդիրը այս անգամ էլ չը վերջացաւ...»—«ախ, երբ պէտք է վերջանայ այդ արևելեան խնդիրը...։» Խիստ միամիտ խօսքեր են դրանք։ Արևելեան խընդիրը Եւրոպայի կենսական խնդիրն է։ Կեանքի խնդիրները չեն վերջանում, այլ ժամանակաւորապէս պայմանաւորվում են։ Ամբողջ հայոց ազգի մտածողների մէջ ես միայն մի մարդ եմ ճանաչում, որ իսկապէս հասկացել էր, թէ ինչ է նշանակում արևելեան խնդիր, և հասկացել էր այն ժամանակ, երբ այդ դիպլօմատիկական տերմինը դեռ մեզանից շատերին ծանօթ չէր։ Միթէ արևելեան խնդիրը կարող է վերջանալ.—ոչ, նա կը մնայ անվախճան, որքան ինքը արևելքը յաւիտենական է։ Դա մի պատմական խնդիր է և պիտի ձգվի ազգերի պատմութեան հետ։ Մի ժամանակ արևելքից ազգերը հեղեղի հոսանքով թափվում էին Եւրոպան կողոպտելու համար։ Այժմ դերերը փոխվել են։ Այսուհետև Եւրոպայից պիտի հոսեն դէպի արևելք Ասիայի հարստութիւններից օգուտ քաղելու։ Եւ ամեն մի հոսանք կը յարուցանէ մի նոր արևելեան խնդիր։ Այսօր ռուսը և անգլիացին արևելքում շահեր ունեն և մրցում են միմեանց հետ։ Յետոյ կըսկսէ գերմանացին, ֆրանսիացին և միւսները։ Ամեն մի եւրոպական պետութիւն աճելով, սեղմվելով իր երկրի նեղ սահմանների մէջ, և սպառելով նրա հարստութիւնները, պէտք է դիմէ դէպի արևելք ապրուստ որոնելու։ Եւ ամեն մի նոր արշաւանք կամ գաղթականութիւն կը յարուցանեն մի նոր արևելեան խնդիր։ Եթէ մինչև այսօր եւրոպական ազգերի հոսանքը դէպի արևելք թոյլ էր գնում, այդ մասին պէտք է շնորհակալ լինեն Ամերիկային, որի յայտնվելը մի քանի դար թուլացրուց եւրոպացիների հոսանքը դէպի Ասիա. իսկ այժմ Ամերիկան էլ լցվելու վրա է։—Ուրեմն արևելեան խնդիրը միշտ կայ ու կը մնայ, և տաճկաստանցի հայը պէտք է նախապատրաստվի օգուտ քաղել յարմար դէպքից, երբ միւս անգամ կը յուզվի նա։

Իսկ եթէ նա միշտ անպատրաստ կը մնայ։

Այն ժամանակ դժբաղդ Հայաստանը—այդ Եւրոպայի և Ասիայի պատմական կամուրջը— ազգերի անցուդարձի ներքոյ կը տրորվի և կը ոչնչանայ....

Մելիքզադէ

---

*) Վաղուց լսել ենք, թէ մեր ռուսաստանցի հարուստներից մէկը ցանկութիւն ունէր տաճ. Հայաստանում հիմնել մի բարձր դպրոց և այդ նպատակով վարժապետներ էր պատրաստում, եթէ ճիշդ է այդ, արդեօք ո՞ր օրվայ համար է պահել նա իր դպրոցը և վարժապետները.....

հաչին չուտով կը ներկայացնեն։ Արդեօք լաւագոյն չը լինէր, անձնուէր հայր, որ մտածէք թէ ինչպէս այդ բազմաթիւ վանքերու հասոյթներն կանոնաւոր վիճակի մը մէջ մտցնել հնար է, այդ հասոյթներով մի քանի հարիւր երկրագործական արհեստական վարժարաններ կրնան բացուիլ։

Թէպէտ դուք քաջ գիտէք, որ Ռուսաստանի բարեպաշտ հայերն ձեր հոգեցունց քարոզներէ յափշտակեալ, իրենց ռուբլիներն ձեր ափերու մէջ պիտի լեցնեն, բայց ապահովութեան համար իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ գանձապետներ, Թիֆլիսի մէջ մայր գանձապետներ, Կ. Պոլիս գլխաւորագոյն գանձապետներ կընտրէք և դուք փողի ձեռք չէք դիպցներ. զովելի ընթացք, բայց կարծեմ թէ գանձապետներու այսքան բազմութեան, ապահովական միջոցներու այսքան առատութիւն ցոյց տալնիդ փոքրիկ նշոյլ մէ թէ այն մեծ վստահութիւնը զոր վայելելու իրաւունք ունէիք ձեզ քիչ մը կը զլանան։ Աբէ մի՛ բարկանար այս ապականեալ և անկրօն ժողովրդին, որ կելլէ բողոքականներու համայնքի մէջ կրթուող երիտասարդի մը ձայնին կը լսէ և նրա թերթի միջոցաւ Կ. Պոլսոյ անծանօթ երիտասարդաց 10,000 ռուբլի կուտայ առանց այդքան երաշխաւորներու, գանձապետներու, բանքերու չհամբերելու փնտռելու, երիտասարդին պարկեշտութիւնը և ազատասիրութիւնը բաւական գրաւական համարելով, իսկ դուք, որ ի տաճարի սրբութեան խունկ ծխելն մատուցանելով մեծցած էք, որ [illegible] Հայրապետի յանձնարարական կոնդակին ունիք ձեզ այսքան անվստահութիւն ցոյց տան ինչ անիծեալ դարու մէջ ենք, հայր սուրբ որ Արծրունի մը աւելի ազդեցութիւն ունենայ և համարում վայելէ.... Բայց կրկին մեղաւորը մենք չենք, եթէ Հայրապետը ձեզ նման չնորհունակ հայերն իւր հովանւոյն ներքև առնելով թէ պաշտպանեալ և թէ պաշտպանող միասին իրենց համարումը կը կորսնցնեն։

Զարմիտ ոմանք կը հարցնեն թէ «Ռուբինեան ազգային երկրագործական ուսումնարանի» (ապագայ բառ մը պիտի լինէր, բայց անշուշտ տպագրական սխալով մոռցուած է) հիմնադիր—տնօրէնը արդեօք կրնայ համառօտաբար իւր վաղեմի Ռուբինեան վարժարանի պատմութիւնը անել. կասեն թէ գեղեցիկ բաղդ մը ունեցաք, նշանաւոր ազգայնոյ մը պաշտպանութիւնը վայելեցիք, դասատուներն ձեզ զոհողութիւն արին և քիչ վարձով ձեզ ծառայեցին. աշակերտներն ալ թոշակ տալու մասին չէին մեղանչեր և սակայն քրմի քանի տարիէ այդ վարժարանի դռներն փակ են. ըստ մեզ այդ փակման պատճառն ձեր իմաստուն վարչութիւնն էր. ըստ ձեզ անշուշտ աղէտալի պատերազմը. սակայն կան մի քանի չիմարներ որք Գուրգէն, Պէրպէրեան, Սուբէնեան կը կոչուին, և կը համարձակին արիութեամբ, առանց աղէտալի պատերազմն ի նկատի առնելու գիշերօթիկ և ցերեկեայ վարժարաններ հիմնել և ծաղկեցնել։ Բայց չը կարծուի թէ մեք այսու ասել ուզեմք թէ ձեր անցեալ մատակարարութիւնը ապագային համար երաշխաւորութիւն չընծայեր, վասն զի պիտի պատասխանէք «եթէ քաջ տնտեսագէտ մը չը լինէի ինչպէս կարող պիտի լինէի, ես Գլակայ վանուց աղքատ սարկաւագս և վարդապետս, 4—5 տարիներու մէջ 1000 լիրայ (մօտ 10,000 ռուբլի), ինչպէս կառարկեմք և մեք ալ հաւատամք, ժողովել Ռուբինեան տունն կանգնէի։ Քանի որ խօսքն ձեր չէնքին վրայ է, լաւ չէր լինիր, հայր սուրբ, որ այդ չէնքն քանի որ փայտաշէն է և ամեն վայրկեան հրդեհի զոհ երթալու վտանգ ունի վաճառէիք 10,000 ռուբլիի, և մէջէն 4000 ռուբլի պարտքերնիդ տալով, 6000 ռուբլիներն ալ յանձնէիք «Երկրագործական ընկերութեան» գանձապետին. զի քաջ իսկ գիտէք, որ ընկերութիւն մը զգոյշ պիտի կենայ փայտէ կալուածներ ունենալու. դուք ալ կը մտածէք, որ խելքի դէմ չէ, սակայն ինչ անեմք որ միայն թուղթի վրայ 10,000 ռուբլի կարժէ. մեք ի սրտէ կը փափագեմք որ երբ ձեր և Ամասեան էֆէնտիի Երկրագործական ընկերութիւնը լոյս տեսնէ, ձեր չէնքի գինը ձեր պարտքը գոցէ և աւելանայ իսկ, մինչև այն ատեն կալուածներու գինն և արժէքն աւելնալով։

Խնդրեմք ասէք, ինչ է այս Ամաս—Ռուբինեանի Երկրագործական ընկերութիւնը, Կ. Պոլսոյ որ անկիւնն կամ որ թաղն է. հասցէն մեզ հաղորդէնիդ լաւ կըլլար. գիտեմ ընկերութեան անցեալին վրայ չէք կարող կատարեալ տեղեկութիւններ տալ, զի աղէտալի պատերազմի պատճառաւն է միայն որ պարտեհ ժամանակի ձգած էք ընկերութեան կազմութիւնը, ինչպէս կառարկէք. բայց կաղաչեմ, ասացէք մեզ, երբ կազմուեցաւ և զօրութիւն ստացաւ «Արարատեանը», երբ «Դպրոցասիրացը» և «Արևելեանը» միացուցին իրենց զօրութիւնը, որ ժամանակ ծնունդ կառնոյր «Կիլիկեանը», և այլն և այլն։ Ձեզ ալ, քաջարի տէր, տարօրինակ պիտի թուի, որ պատերազմը, միայն ձեզ սարսափ ազդած լինի և այդ երիտասարդներն աներկիւղ գտնէ։ Ալ կը յուսամք թէ մինչև ցարդ այդ Երկրագործական ընկերութիւնը կազմուած լինի և իւր կանոնագիրն ու յայտագիրն հրատարակած լինի ի Պոլիս։ Քաւ ի մէնջ, ճշմարտախօս տէր, վայրկեան մը իսկ կասկածել որ դուք խաբեբայութիւն մը անելու դիտաւորութիւն ունեցած լինիք, բայց ինչ տեղեկութիւն հաղորդեմ «Մշակի» ընթերցողաց այդ Երկրագործական ընկերութեան վրայ, որոյ գոյութեան մասին և ոչ իսկ բառ մը տեսանք «Մասիսի» և ուրիշ թերթերու մէջ։ Շատ որոնեցինք, բայց ոչ կանոնագիրն, ոչ յայտարարութեան տեղ մը գտանք։ Բայց մեղապարտը ես եմ, զի անշուշտ ինձ նման ամբարիշտներէ պէտք է թաքուն մնան և չը պղծուին այդ նուիրական գրութիւններն. և միայն բարեպաշտ ժողովուրդին տեսանելի լինեն, հայր, այդ բարեպաշտ բառը շատ կը գործածէք, գիտէք որ այդ բառը ժամուց տալով արքայութեան արժանի եղողներուն համար աղէկ է, բայց Երկրագործական ընկերութեան մը ես ալ, իմ անթիւ մեղացս հակառակ, կրնամ նպաստել, արդեօք ես ալ բարեպաշտ պիտի լինիմ։ Բայց զարմանալի չէ՞ արդեօք, որ ձեր իմաստութիւնը յուսայ թէ ընկերութեան կանոնագիրն Կ. Պոլիս հրատարակուած լինի. մինչդեռ մեք կը կարծէինք, որ պէտք էր ապահով գիտնայիք. մանաւանդ թէ այդ հրատարակութիւնը աւելի Թիֆլիսի մէջ պէտք էր լինէր քան թէ ի Պոլիս, վասն զի անպիտան պոլսեցիներն մէկ փարայ մը անգամ (որ 1/4 կոպէկ կարժէ) ձեր գլխաւորագոյններուն յանձնելու վեհանձնութիւնը չունեցան, մինչդեռ Ռուսիոյ հայերն բաւական գումար մը նուիրած լինելով իրաւունք ունէին առաջնութիւն ունենալ Ռուբինեան ընկերութեան հիմնուելու աւետիսն ընդունելու։ Բայց թող չը նախանձեն, մեք ալ իրենց պէս Մեսիայի գալստեանը կը սպասեմք։

Երբ «Մշակի» 103 թուոյն մէջ բաղդ ունեցայ կարդալ ձեր նամակն ի պատասխանի մեր անշնորհ գրութեան, որ երևեցաւ «Մշակի» 77 թուոյն մէջ, «կարծեցի թէ հիւսիսային բևեռէն» կը գրէի, վասն զի ինչպէս մոքէս անցնեմ, որ ինձ պէս չնչին անձի մը արհամարհական պատասխան մը նետելու համար ամսէ մը աւելի մտածէք։ Բայց իմ անխիղճ բարեկամներէս ոմանք ըսին թէ, ձեր անարատ սրբութիւնը, Ռուսիոյ հայ ժողովուրդի քսակներն չօշափելու համար Թիֆլիս դիմած ըլլալով երբ կարծածին չափ այդ ժողովուրդը միամիտ չը գտնէր Ռուբինեան երկրագործական վարժարանի գաղափարն կը յղանայ գործը յառաջ տանելու համար. բայց ցաւալի է, որ Ամասեան էֆէնտի և ամեն գլխաւոր ու գլխաւորագոյններն վարդապետին նման ճարպիկ չը լինելով օգնութեան չեն հասներ նմա. յուսամքթէ պէտք եղած օգնութիւնը չուշանայ նմա։

Այս եղելութեանց դուք, հայր սուրբ, պարագաներէ օգուտ քաղել կասէք, բայց թէ մենք ինչ անուն կուտամք այդ գործողութեանց՝ այդ ալ մեզ կը պահեմք։

Շնորհազարդ հայր, մեք ուղղակի ձեր անձին հետ գործ մը չունիմք, մեք թշնամի եմք այն դասի անձանց, որք իրենց վարուքը հայ եկեղեցւոյ վարկը կը կորսնցնեն, բարի եկեղեցականաց նախատինք են. իրենց կեղծ ու պատիր խօսքերովն և արարքներովն հասարակական գործերու մէջ ազգային յառաջդիմութեան զարգացումը կը խանգարեն։ Դուք դժբաղդաբար այդ կարգի կուսակրօնաց արժանընտիր ներկայացուցիչն էք. մեզ համար հոգ չէ՛, թէ այդ եկեղեցականաց անունն Ռուբինեան լինի թէ Մանկունի, և իրենց պաշտպանը պատրիարք մը կամ կաթողիկոս մը։

Հայկակ

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 յուլիսի։ Յուլիսի 25-ին «Голосъ» լրագրին հաղորդում են Կ. Պոլսից. Անգլիական պարլամէնտում Բօրկի վերջին օրերումն խօսած ճառը առիթ տուեց Բ. Դրանը Սաւֆէ-փաշայի առաջարկութեան համեմատ 44 գործակատարներ ուղարկել Փոքր-Ասիայի Թիւրքաց նահանգները, որպէս զի նրանք վերահսկողութիւն գործ դնեն տեղային Թիւրքաց իշխանաւորների վրա, և վաւերացնեն հարկահանների արկղները։ Այդ գործակատարները ընտրված են Կ. Պօլսում։ Այս գործակատարների պաշտօնակատարութիւնը դեռ նշանակված չէ թէ որչափ ժամանակ կը տևի. բայց լուր կայ թէ երբ դրանք տարով են ընտրվում։ Բ. Դուռը նրանց ապագայ գործունէութեան ծրագիրը կատարելապէս մշակել է։ Այս առթիւ կազմված օրէնքի ծրագիրը մինիստրների խորհրդի մերձակայ նիստերից մէկի մէջ կը քննվի, և շուտով կը ներկայացվի հաստատութեան։ Սուլթանը հրամայեց այս տարի փոխել հասարակական տօնախմբութիւնը նրա ծննդեան տօնի պատճառով, որը, պէտք է կատարվէր երէկ. այս հրամանը տեղի է ունեցել այն պատճառով, որ Ռամազանի 14-րորդ օրը կատարվում է Համիդի գահակալութեան հանդէսը։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 յուլիսի։ «Правит. Вѣстн.» լրագիրը հաղորդում է, որ Թիֆլիսի կօնտրօլնի պալատի րէվիզոր Նժօվսկի Ստավրօպօլի պալատի կառավարիչ է նշանակվել։ Դաշտային կօնտրօլի ոչնչացնելու պատճառով ներքին խորհրդատու (тайный совѣтникъ) Չէրկասով այլ ևս չէ համարվում դաշտային Գէնէրալ-Կօնտրօլէրի պաշտօնի մէջ։ «Новое Время» լրագրին հաղորդում են Վիէննայից, որ Նարխար Թիւրքաց զօրքերից 5,000 մարդ է գրաւել։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 յուլիսի։ Այսօր Կայսրուհու ծննդեան առիթով Ս. Պետերբուրգը զարդարվեցաւ դրօշակներով։

ՄԱԴՐԻԴ, 27 յուլիսի (8 օգոստոսի։) Պաշտօնապէս հրատարակված է, որ Ալֆօնս թագաւորի աջ ձեռքը,—կառքի շուռգալու ժամանակ—դուրս ընկաւ. այժմ նրան տեղը գցեցին։ Իշխանուհուն ոչինչ վնաս չը հասաւ։ Գէնէրալ Եսիագվէի թաթի յօդակապները (суставы) դուրս թափվեցան։

ԲԵԼԳՐԱԴ, 27 յուլիսի (8 օգոստոսի։) Պաշտօնապէս հրատարակված է, որ Սավվա Գրուիչ Բօլգարիայում գործակատար է նշանակված։ Բօլգարական իշխանի ադիւտանտը ուղևորվեց Նիշ, որպէս զի յանձնի Միլան իշխանին Ալէքսանդր իշխանի սեփական ձեռքով գրած նամակը։

ՕԴԵՍՍԱ, 27 յուլիսի։ «Նիժնիյ-Նօվգօրօդ» անունով կրէյսէրի վրա ոչ մի կալանաւորված կին չը կար, ինչպէս այդ հաստատում էին անգլիական լրագիրները։ Այնտեղ միայն մի ճանապարհորդ կին կար, որ մի օֆիցերի կին է, և որի մարդը ծառայում է Վլադիկավկասում։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 26 յուլիսի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 25 ր. 25 կ., երկրորդ 93 ր. 50 կ., երրորդ 93 ր. 50 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 232 ր. 25 կ., երկրորդ 232 ր. 25 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 92 ր. 50 կ., երկրորդ 92 ր. 50 կ., ոսկի 7 ր. 81 կ.։ Ռուսաց 1 ռուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 25 3/16 պէնս. ռուսաց 100 ռուբլ Գերմանիայի վրա արժէ 215 մարկ 25 պֆ. Փարիզի վրա 265 ֆր. Տրամ. թոյլ է։

Կ. ՊՈԼԻՍ, 27 յուլիսի (8 օգոստոսի։) Պալատում սուլթանի ծննդեան օրուայ պաշտօնական ընդունելութեան ժամանակ, Համիդը ջերմեռանդութեամբ ապացուցանում էր մինիստրներին Թիւրքիայում Եւրօպայի պահանջած վերանորոգութիւնների կարելի եղածին չափ շուտ մտցնելու անհրաժեշտութիւնը։ Սուլթանը իր ճառում ի թիւս այլոց ասաց հետևեալը. Այլ ևս հեռու չէ այն օրը, որ պէտք է վճռէ Թիւրքաց կայսրութեան բաղդը։ Եւրօպական պետութիւնների ցանկութիւնը կատարելով միայն մենք կարող ենք, յաղթել ներկայ հանգամանքների վտանգները. Այդ խօսքերն արտասանած ժամանակ սուլթանը սաստիկ այլայլված էր երևում։ Սուլթանի ճառը, մանաւանդ նրա մէջ բերած խօսքերից շատերը ակնարկում էին անգլիական մինիստրների վերջին օրերս կազմած յայտարարութեանը։ Բէզիկի նաւահանգստում բրիտանական նաւատորմիղի յայտնվելը Ստամբուլի մէջ սաստիկ վատ տպաւորութիւն գործեց։ Բ. Դրան պահանջման համեմատ անգլիական նաւատորմիղը (escadre) փոխադրվեցաւ Լիմնոս կղզու մօտ։ Մայրաքաղաքի Թիւրք ազգաբնակութիւնը սաստիկ գրգռված է Անգլիայի դէմ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 28 յուլիսի։ Բաժարժինայից յուլիսի 27-ին հեռագրում են «С. Петербургскія Вѣдомости» լրագրին, որ այնտեղի բօլգարները ճգնաժամի մէջ են գտնվում։ Փոստային յարաբերութիւնների համար անհրաժեշտ է հեծելազօր։ Ոչ բժիշկներ կան, ոչ ֆէլդշէրներ և ոչ որ և է առողջապահական միջոցներ։ «Новое Время» Անդրիանօպօլից ստացված լուրերին համաձայն հաղորդում է, որ Արևելեան Ռումէլիայի սահմանագլխի վրա գտնվող Թիւրքաց զօրքերի ներկայ կառավարիչ Բէհզադ փաշան Ադրիանօպօլի շրջանի (Округ) գէնէրալ նահանգապետ է նշանակվում։ Բէուֆ փաշան գլխաւոր հրամանատար է նշանակվում այն բանակի վրա, որ բաղկացած է 35,000 հոգուց։ Զինուորական շրջաններում Թիւրքաց զօրքերի արևելեան Ռումէլիա մտնելը սպասվում է ամենակարճ ժամանակամիջոցներում։

ՍԱԼՕՆԻԿ, 27 յուլիսի (8 օգոստոսի։) Թիւրքաց զօրքերի կառավարիչը հրաման է ստացել բոլոր ազատ բատալիօններն Եանինա և դէպի յունական սահմաններն ուղարկելու։ «Голосъ» լրագիրը հաղորդում է որ երէկ հասան Մօսկվա ֆրանսիական ուսումնականները։

ԳԱՇՏԷՅՆ, 28 յուլիսի (9 օգոստոսի։) Աւստրիական կայսրը հասաւ այստեղ և իսկոյն այցելութիւն արաւ Գերմանական կայսրին։ Խօսակցութիւնը կէս ժամ շարունակվեց, որից յետոյ երկու կայսրները կառքով ուղևորվեցան պալատը։

ՍԻՄԼԱ, 28 յուլիսի (9 օգոստոսի։) Անգլիացիներն սկսեցին Աֆղանիստանը դատարկել իրանց զօրքերից։

ՍԱՐԱԵՎՕ 28 յուլիսի։ Երէկ կէսօրից յետոյ այստեղ հրդեհ յայտնվեցաւ, որը հանգցրին այսօր։ Ամբողջ վաճառաշահ թաղը ոչնչացած է։ Այրվեցաւ կաթօլիկաց եկեղեցին, մի քանի մզկիթներ, մօտ հազար տուն։ 20,000 մարդիկ առանց ապաստանարանի մնացին։ Հրդեհը կատաղութեամբ այրել է քաղաքի միջնավայրը։ Սարաէվօի առևտրական դրութիւնը ոչնչացած է։

ԳԱՇՏԷՅՆ, 29 յուլիսի (10 օգոստոսի։) Այսօր առաւօտեան ժամը 11-ին աւստրիական կայսրը ճանապարհ ընկաւ այստեղից։ Երկու կայսրները երէկ երեկոյ միասին անցկացրին, իսկ այսօր առաւօտ նրանք միմեանց այցելութիւն արին, և [illegible] ժամանակ գրկվեցան և համբուրվեցան։

ՍՕՖԻԱ, 29 յուլիսի (10 օգոստոսի)։ Երէկ Պէրտէր-էֆէնդին բօլգարական իշխանի համար բերեց այն հրովարտակը, որ նրան հաստատում է իր գահի վրա։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 30 յուլիսի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 95 ր. 12 կ., երկրորդ 92 ր. 25 կ., երրորդ 93 ր. 37 կ., չորրորդ 93 ր. 25 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 232 ր. 25 կ., երրորդ 232 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 92 ր. 50 կ., երկրորդ 92 ր., երրորդ 92 ր., ոսկի 7 ր. 75 կ.։ Տրամադրութիւնը թոյլ է։

Խմբագիր-Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ «ՓՈՐՁ» ԱՄՍԱԳՐԻ

Եօթերորդ և ութերորդ (յուլիսի և օգոստոսի) համարները:

Բովանդակութիւն.—1. Հայի խնդիր, ազգային վիպասանութիւն Պերճ Պռօշեանցի: 2. Դատաստանագիրք Մ. Գօշի, իրաւաբանական հետազօտութիւն Վահան վ. Բաստամեանցի: 3. Բնաւորութիւնների ժառանգականութիւնը, Ս. Պալասանեան: 4. Վանից մինչև Տիգրիս, գործ Գ. Պատլի: 5. Վեհաժողով, Մշեցու նոր սերունդ, վանեցոց չունուոցը, բանաստեղծութիւններ Գամառ-Քաթիպայի: 6. Շրջաբերական գրատարաններ, Ճառ Լ. Մորանդիի: 7. Բաթումի նաւահանգը, գործ Օսկար Ցէյֆէլդերի: Ազգային տեսութիւն.—8. Օսմանեան ինքնակալութիւն և Ռուսահայք, Ծերենց:—9. Տեղեկագիր «Դպրոցասիրաց—Արեւելեան» ընկերութեան: Սկզբնական կանոնք Կարուց Ս. Լ. գրադարանի: Հիմնական կանոններ Կիլիկեան ընկերութեան: 10. Ցուցակ նուիրատուութեանց Ռուբինեան—երկրագործական ուսումնարանի: 11. Նամակներ խմբագրին: Քաղաքական տեսութիւն—12. Իշխան Լուի Նապոլէոնի մահը:—13. Հաշիւ յուլիսի 6-ի ներկայացման յօգուտ հանգուցեալ Ամերիկեանցի ընտանիքի: 14. Գաղղիերէն-Հայերէն-Տաճկերէն բառգիրք, Նորայրի: 15. Ազգ: Յաւելուած.—16. Խաթարալա, կոմեդիա Գ. Սունդուկեանցի: 17. Յայտարարութիւններ:

Ստորագրուել կարելի է Թիֆլիսում «Փորձի» խմբագրատանը և Կենտրոնական գրավաճառանոցում: Օտար քաղաքացիք կարող են դիմել խմբագրին հետևեալ հասցէով.—Тифлисъ. Въ Редакцію Армянскаго журнала „**Пордзъ**"

Խմբագիր-Հրատարակիչ ԱԲԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Въ виду предполагаемыхъ при изданіи финансовыхъ затрудненій, редакція газеты „**Трудъ**" открытіе своихъ дѣйствій, равно какъ право подписчиковъ получать газету, переноситъ съ 1-го сего іюля на неопредѣленное время, не позже впрочемъ начала января будущаго 1880 г. По состоявшимся взносамъ редакція готова немедлено расплачиваться (съ тѣми изъ подписчиковъ, кои отсрочкою изданія почему-либо недовольны.) Подписка по прежнему открыта въ Тифлисской Центральной Книжной Торговлѣ Адресъ редактора, изъ неоднократныхъ заявленій мѣстной печати, уже извѣстенъ: Сололаки, Вознесенская ул. д. М. Галустова, № 110.—

Редакторъ-Издатель: *Г. Теръ-Меликсетовъ.*

Աչքի առաջ ունենալով ենթադրելի ահագին ծախսերը, «Աշխատանք» լրագրի խմբագրութիւնը իր լրագրի հրատարակութիւնը, ինչպէս նաև իր բաժանորդներին՝ լրագիր ստանալու իրաւունքը, յետաձգում է, օրէնքից նրան տուած տարեկան ժամանակամիջոցի հիման վրա, մինչ անորոշ ժամանակ, ոչ ուշ միայն թէ քան մինչ առաջիկայ 1880 թուի յունվար ամիսը: Այդպիսի յետաձգութիւնից անբաւական բաժանորդները կարող են իրանց տուած տարեկան վճարները խնդրել և առանց յետաձգութեան յետ ստանալ խմբագրութիւնից: Ստորագրութիւնը ընդունվում է, ինչպէս էլ առաջ, Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրավաճառանոցում: Խմբագրի հասցէն. Սօլօլակ, Վօզնէսէնսկի (Համբարձման) փողոց. տուն Մ. Գալուստեանի, № 110

Խմբագիր-Հրատարակող Գ. Տէր-Մելքիսեդեկեանց.

Երևանեան հրապարակի վրա ԹԱՄԱՄՇԵՎԻ քարավանսարայի դէմուդէմ № 11. տան վերի յարկում վարձով տրվում է մէկ ԴԱՀԼԻՃ ծառայով, լաւ կարասիքով և առաւօտեան սամօվարով. դահլիճը մի բալկօն ունի իր առաջ: Գինն է ամսական 40 րուբլ: [illegible] դահլիճի մօտ և նոյն տանը վարձով տրվում են նոյնպէս առանձին ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ կարասիքով ծառայով, սամօվարով և լուսաւորութեամբ. այդ սենեակները ամսական արժեն 25, 20 և 15 րուբլ: Այդ սենեակներում կարելի է նոյնպէս ընկերով բնակվել: Հարցնել մի և նոյն տան դրան առաջ միրգ ծախող ՅԱԿՈՎԲԻՆ:

Յունիսի 17-ին Արծրունու թատրոնում բարեգործական նպատակով տուած ներկայացումից գոյացաւ 294 ր. գումար. տոմսակներ ծախվեցաւ 226 ր. 70 կ., իսկ ընդհանուր մուտքի մնացած մասը, այսինքն 67 ր. 30 կ., զանազան անձերի զոհաբերութիւնն է կազմում. Ծախսերի բոլոր գումարը կազմում է 139 ր. զուտ գումար մնում է 155 ր., որը յանձնվեցաւ պ. փոքրինեանցին հասցնելու ըստ պատկանելոյն: Մեր սրտագին պարտաւորութիւնն ենք համարում՝ մեր անկեղծ շնորհակալութիւնը յայտնել այն անձանց, որոնք իրանց ներկայութեամբ պատուեցին մեր ներկայացումը:

«ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԹԵՐԹ» ԱՄՍԱԳԻՐ

Խմբագրութիւնից

«Մանկավարժական Թերթը» իւր երկրորդ տարւայ շրջանում հրատարակվելու է նոյն ուղղութեամբ և ծրագրով, ինչպէս որ առաջին շրջանում՝ հետևեալ պայմաններով:

1. Տարեկան կը լինի 10 գրքոյկ, իւրաքանչիւրը 6 թերթից (96 երես):
2. Տարեկան գինն է ամենայն տեղ 6 ռ.:
3. Մինչև սեպտեմբերի 10-ն բաժանորդագինը վճարող բաժանորդը կը ստանայ ձրի յունիս ամսի վերջին մի ընտիր հեղինակութիւն հայերէն լեզուով թարգմանութեամբ կամ ինքնուրոյն՝ ընթերցանութեան համար:
4. Եթէ բաժանորդաց թիւը հասնի մինչև 480-ի, այն ժամանակ խմբագրութիւնս իւր բաժանորդներին ձրի տալու է երկու գիրք:
5. Ուսուցիչները կարող են բաժանորդագինը վճարել երկու նուագ. առաջին երեք րուբլին յուլիսի սկզբին. միւս երեք րուբլին նոյեմբերի մինչև 6-ն: Վերջին նուագի բաժանորդագինը ուշանալուս «Թերթը» չէ ուղարկվի նոյեմբերի գրքոյկից սկսած մինչև դրամը ստանալը:
6. Որ և իցէ գրքոյկի չը ստանալու մասին բողոք հարկաւոր է ուղարկել ուղղակի խմբագրութեանս հետևեալ №-ը ստանալուն պէս:

Բաժանորդ գրուել ցանկացողները կարող են դիմել խմբագրութեանս գրասենեակը, որ գտնվում է պ. Յ. Մարտիրոսեանի տպարանում, Օրբելեան փողոցի վերայ, Աղէքսանդրեան պարտէզի մօտ:

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. *Въ контору Редакціи Армянскаго Журнала „Педагогическій Листокъ".*

Խմբագիր ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ:

ՄԻ ՌՈՒՍ ընտանիք ցանկանում է ընդունել ԹԻՖԼԻՍԻ ուսումնարաններում սովորող ՕՏԱՐ ԵՐԿՐԱՑԻ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻՆ: Հասցէն կարելի է իմանալ «ՄՇԱԿԻ» խմբագրատանը:

1—3

ԲԱՐՁՐ ուսում ստացած մի ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ պատրաստում է աշակերտներին գիմնազիական կուրսի բոլոր ԱՌԱՐԿԱՆԵՐԻՑ: Հասցէն կարելի է իմանալ «ՄՇԱԿԻ» խմբագրատանը:

1—4

Ըստ հրամանի լուսաւորչեան ՀԱՅՈՑ ՍԻՆՈԴԻ ՍՐԲՈՅ ԷՋՄԻԱԾՆԻ, յատենի վիճակային կոնսիստորիայի Վրաստանի և Իմէրեթի նշանակեալ է ՄԱՐԴԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ յ3 օգոստոսի սոյն ամի և ԿՐԿՆԱՄԱՐԴԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ յ8 նոյն ամսոյ վասն տալոյ կապալաւ ԳՏԱՆԵՑԵԱԼ Ի ՏԷՓԼԻՍ ՔԱՂԱՔԻ ԱՊՈՒՌԱԳԱՏԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾՍ ցանկացողք կարեն տեսանել զպայմանն 'ի ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ կոնսիստորիայի յիւրաքանչիւր Ատենական աւուր մինչև ց-2 ժամն յետ կէս աւուր:

Անդամ կոնսիստորիայի Սարգիս աւագ քահանայ Աղաջանեանց

2—3

Մօզդօկի Հայոց երկսեռ ուսումնարաններում հարկաւոր է մի ուսուցիչ հայոց լեզուի, 24 դասի համար տարեկան 5—600 ր. ռոճկով:

Ալէքսանդրօպօլի վիճակային դպրոցի պատրաստական դասատան համար նոյնպէս հարկաւոր են երեք ուսուցիչ 24 դասի համար տարեկան 4—500 րուբլի ռոճկով: Ցանկացողները կարող են դիմել վերոյիշեալ ուսումնարանների վարչութիւններին կամ պ. Նիկ. Տէր-Ղևոնդեանին Կենտրոնական Գրավաճառանոցում: 3—3

ԿՈՄԻՍԻՈՆԻ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԻ համար 1867 ին ՎԻԵՆՆԱ հիմնեալ ՄԵՐ ՏԱՆԸ մէկ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔՆ ԱԼ բացված է ԹԱՄԱՄՇԵՎԻ քարավանսարայում № 16. Եւրոպայի ընտիր ֆաբրիկաներէն զանազան տեսակ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ բերել տալու պայմանաւ ՊԱՏՈՒԻՐՆԵՐ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒ պատրաստ ենք: Ցանկացող պարոնայք ապրանաց օրինակները կարող են տեսնել առաւօտեան ժամ 9-էն մինչև 2 և 5-էն մինչև 7:

Շաշինով և Բօբօվիչ.

9—10

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1

ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ

ԹԻՖԼԻՍ 1879

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (Յուլիսի 31-ին)	Ր.	Կ.
Ոսկին (պօլուիմպերիալը)	8	—
Հին 82 պր. մ. արժ. 1000 մ.	1480	—
Հին 20 կ. 72 պր. 1000 »	1215	—
Վիքսիլնի 5% առաջի փոխառութեան արժ. 100 »	236	—
Երկրորդ 5% վիքսիլնի »	235	—
Մարսելի կուրսը 268—	100	—
Լօնդօնի կուրսը Օդեսայի վրա	9	50
Վիենայի կուրսը արժէ 123 գլ.	100	—
Դուրեմի բարաթը	5	10
Առևտրական բանկի ակցիան 200 մ.	310	—
Փօթի թիֆլիսեան երկաթուղու ակցիան 125 մ.	—	—
Շաքարը բրդկու	7	05
» միւս տեսակը	6	95
» չաքար աւազը	5	70
» տրանզիտը	5	30
» մաքուր վճառած	10	—
Բամբակը Երևանու Ամերիկայի սերմից	8	40
Միւս տեսակը հին սերմից	8	—
Բուրդը Թուշի	6	80
» Թարաքամի	3	50
Ալիւրը Շորագալու	2	30
» Երևանի	—	—
Գարին	1	40
Մոմը բնաճարպի (стеар.)	12	40
Մետաքսը Նուխվայ	180	—
Կախէթանը	100	—
Կոկոնը Նուխվայ (բոժ.)	50	—
Ֆրիզոնը (լասը) Ագուլեաց	60	—
Կօֆէն մօկօյ	26	—
» լիւանի	22	—
» Մանտոնիյոն	18	—

ՀԵՌԱԳԻՐ

	Ր.	Կ.
Կովկասի և Անդրկովկասի քաղաքները	1	
Ռուսաստան	2	
Աւստրիա	3	
Անգլիա	4	
Գերմանիա	2	88
Ֆրանսիա	3	75

ԱՆԴՐԷՒՎՍԿԵԱՆ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

(Վէրայի վրա № 38)

Ծննդականների ընդունելութիւնը ցերեկվայ և գիշերվայ ամեն ժամանակ, որը 50 կոպէկ վարձով, իսկ չքաւորներին անվարձ. Առանձին սենեակներում ամիսը 30—50 րուբլ: Կանանց հիւանդութիւնների բաժանմունքի մէջ վարձը ընդհանուր սենեակում 18 րուբլ, իսկ մասնաւոր սենեակներում 30 րուբլ ամսական:

Երթեւեկ հիւանդ կանանց և երեխաների ընդունելութիւնը ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, $9\frac{1}{2}$ մինչև 11 ժամ առաւօտեան, Բժշկապետ Անանով:

ՓՕԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Թիֆլիսից մինչև Փօթի (ճանապարհորդների գնացքը) 9 ժամին 21 րոպէ առաւօտեան: Մինչև Միխայլովօ (խուռն գնացքը) երեկոյեան 5 ժամ. 18 րոպէ:

	առաւօտ:	երեկոյեան.
Թիֆլիսից	9.21	5.18
Գօրի	11.58	9.43
Միխայլովօ	1.29	11.59
Բիօն.	6.47	
Փօթի	9.40	

	առաւօտ:	
Փօթիից	9.13	
Բիօն.	12.13	
Միխայլովօ	5.39	1.37
Գօրի	7.5	4.8
Թիֆլիս	9.31	7.56

Թիֆլիս գալիս է առաջին գնացքը երեկոյեան 9 ժ. 31 ր. երկրորդը՝ առաւօտեան 7 ժ. 56 ր.

Տեղերի գինը՝ Թիֆլիսից

	I կլաս.	II կլ.	III կլ.
Մցխէթ.	90	68	38
Գօրի	3.20	2.40	1.33
Սուրամ.	5.22	3.92	2.18
Բիօն	9.	6.75	3.75
Փօթի	13.1	9.75	5.42

ՓՕՍՏ

Ամեն տեսակ թէ նամակներ, թէ լրագիրներ և թէ ծանր փօստ ամեն տեղ ուղարկելու, ընդունվում են ամեն օր, առաւօտեան 8 ժամից մինչև 1 և կէսօրից յետոյ 3 ժամից մինչև 7: Իսկ կիրակի օրերը հասարակ նամակներ մինչև 10 ժամ առաւօտեան և 3—7 երեկոյեան:

Ռուսաստանից և Արտասահմանից փօստը ստացվում է Թիֆլիսում ամեն օր: Բագուի տրակտից՝ երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ: Փօթի-Թիֆլիսեան երկաթուղուց ամեն օր: Նուխու տրակտից չորեքշաբթի և կիրակի: Բելիկլիւչի տրակտից երեքշաբթի և շաբաթ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ	կոպ.
Բաց նամակ արժէ	2
Ռուսաստան և Եւրոպայի բոլոր երկիրներ նամակը արժէ	7
Ամերիկա	7
Պարսկաստան	7
Հնդկաստան	70
Եգիպտոս	27

ԲԺՇԿԱՆՈՑ

Հիւանդների ընդունելութիւնը առաւօտեան 8-ից մինչև 10 ժամը:

Երկուշաբթի. Լիսիցեվ և Գօրալեվիչ ներքին հիւանդութիւնների:

Երեքշաբթի. Վերմիշեվ ներքին հ., Բէյեր աչքի հ., Ժուրավլեվ կաշու և վեներական հ., Բաբով կրծքի և ներքին հ., Բախուտով մանկաբարձական, կանանց և մանկական հ.:

Չորեքշաբթի. Լիսիցեվ ներքին հ., Բաբաեվ ջղային և հոգեկան հ.:

Հինգշաբթի. Վերմիշեվ ներքին հ., Ժուրավլեվ կաշու և վեներական հ.:

Ուրբաթ. Լիսիցեվ ներքին հ., Բաբով կրծքային և ներքին հ., Բաբաեվ հոգեկան հ., Բախուտով մանկաբարձական, կանանց և մանկական հ.:

Շաբաթ. Վերմիշեվ ներքին հ., Բէյեր աչքի հ., Ժուրավլեվ կաշու և վեներական հ.:

Օրըէխով, ատամի հ., ընդունում է իր տանը ամեն ժամանակ խեղճ հիւանդներին Բժշկանոցի տոմսակով:

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—ԷՐԶՐՈՒՄ. Հայուհի. Ստացանք ձեր նամակները: Կը տպենք հետևեալ համարներում: Շնորհակալ ենք ձեր աշխատանքների համար: Խնդրում ենք շարունակաբար թղթակցել մեզ. ձեր նամակները ուրախութեամբ կը տպենք:

—ԹԻՖԼԻՍ. Յ. Տ. Յ. «Մանկավարժական թերթի» խմբագրութեան հասցէով մի նամակ ենք ստացել:

—Կ. ՊՈԼԻՍ. Խ. Ս. Մ. Խնդրում էք ուղարկել «Մշակ» Թաղական դպրոցին, բայց հասցէն չէք հաղորդում: Հաղորդեցէք հասցէն, կուղարկենք «Մշակ»:

—ԷՐԻՒ-ՉԱԼԱ. Գ. Ն. Հետևեալ համարից կը սկսենք ձեր յօղուածի տպագրութիւնը:

Дозволено Цензурою 31 Іюля 1879 г. Тифлисъ. Տպարան Ա. Ա. Միխելսոնի Типографія А. А. Михельсона